

Parašė Kurtas Vonnegutas jaunesnysis, vokiečių kilmės ketvirtos kartos amerikietis, kuris šiuo metu pasiturimai gyvena Kodo kyšulyje (ir per daug rūko). Prieš daugelį metų, tarnaudamas Amerikos kariuomenėje pėstininku žvalgu, jis, patekęs į nelaisvę, savo akimis matė, kaip buvo subombarduotas Vokietijos miestas Dresdenas – „Florencija prie Elbės“, – ir gali apie tai papasakoti, mat liko gyvas. Šis romanas savo telegrafiskai šizofrenišku stiliumi primena apysakas, paplitusias Tralfamadorijos planetoje, iš kurios atlekia skraidančios lėkštės.

TAIKOS!

Mary O'Hare
ir Gerhardui Müllerui

**GALVIJAI UŽMAUROJO,
PABUDO KŪDIKĖLIS.
BET NEVERKIA, NERAUDA
MAŽASIS JĖZULĖLIS.**

1 SKYRIUS

Visa tai, galima sakyti, atsitiko iš tikrųjų. Bent jau kur pasakojama apie karą – tai bemaž gryniausia teisybė. Vieną mano pažįstamą Dresdene tikrai sušaudė už tai, kad jis pasisavino svetimą arbatinį. Kitas pažįstamas tikrai grasino po karo nusisamdysiąs žudikus, kad tie iššaudytų jo priešus. Ir taip toliau. Pavardes visas pakeičiau.

Teisybė ir tai, kad 1967 metais už Gugenheimo fondo pinigus (duok Dieve jam sveikatos) aš vėl aplankiau Dresdeną. Miestas labai priminė Deitoną (Ohajo valstija), tiktai Dresdene daugiau dykų plotų negu Deitone. Žemė ten kapitališkai įtręšta žmonių kaulamilčiais.

Lankiausi tenai su tokiu Bernardu V. O'Heiriu. Su juo kartu tarnavau kariuomenėj, ir mudu susidraugavom su vienu taksistu. Jis mus nuvežė į skerdyklą – ten mes, karo belaisviai, buvome užrakinami nakčiai. Taksistas vadinosi Gerhardas Miuleris. Jis pasipasakojo kurį laiką buvęs amerikiečių nelaisvėje. Mes paklausėm jį, kaip gyvenimas valdant komunistams, ir jis atsakė, kad iš pradžių buvę baisu, nes reikėję labai daug dirbti, stigę butų, maisto bei

drabužių. Bet dabar jau gyventi esą galima. Jis turįs jaukų butuką, o duktė mokosi – gauna gerą išsimokslinimą. Jo motina sudegusi per Dresdeno ugnies audrą. Nieko nepadarysi.

Jis atsiuntė O’Heiriui kalėdinį atviruką su tokiu tekstu: „Linkiu Jums ir Jūsų šeimai, taip pat Jūsų bičiuliui linksmų Kalėdų ir laimingų Naujųjų metų. Turėkime vilties, kad dar susitiksimė taikoje ir laisvėje, o jei likimas panorės – tai ir vėl mano taksi.“

Man labai gražus šitas jo pasakymas – „jei likimas panorės“.

Nesinori pasakoti, kiek pinigų, nervų ir laiko kainavo man šita knygūškštė. Kai prieš dvidešimt trejus metus, pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, grįžau į tėvynę, maniau, kad bus labai lengva parašyti knygą apie Dresdeno sunaikinimą: užteks aprašyti, ką mačiau. Dar daugiau – įsivaizdavau, jog sukursiu šedevrą ar bent užsidirbsiu krūvą pinigų, nes tema tokia svarbi.

Tačiau anuomet radau mažai žodžių, kad galėčiau papasakoti apie Dresdeną, tiksliau, per mažai, kad išeitų knyga. Ne kažin kiek randu žodžių ir dabar, nors esu jau senas pirdyla, suaugusių sūnų tėvas, skęstantis cigarečių dūmuose ir prisiminimuose.

Kai pagalvoju, kokie beverčiai pasirodė esą visi mano prisiminimai apie Dresdeną ir kaip mane traukė juos aprašyti, prisimenu garsųjį limeriką:

*Keikė dėdė savo sliėką,
Pareigos kad neatlieka:
„Aš per jį ir nuskurdau,
Ir sveikatą praradau,
O jis nieko nedirba, o nieko!“*

Prisimenu dar ir tokią dainelę:

*Esu Jonas Jonsonas,
Gyvenu Viskonsine,
Lentpjūvėj darbuojuosi smagus.
Kai einu darban,
Žmonės sako man:
„Ei, kas tu toks?“
Aš jiems atsakau:
„Esu Jonas Jonsonas,
Gyvenu Viskonsine...“*

Ir taip toliau – iki begalybės.

Daugelį metų pažįstami mane dažnai klausinėjo, ką rašau, ir aš visiems, būdavo, atsakau, kad svarbiausias mano darbas – knyga apie Dresdeną.

Kai sykį šitaip atsakiau kino režisieriui Harisonui Starui, jis pakėlė antakius ir klausia:

- Ta knyga bus antikarinė?
- Taip, – atsakiau. – Reik manyt, antikarinė.
- O ar žinot, ką aš sakau antikarinių knygų rašytojams?
- Nežinau. Ką gi jūs sakot, Harisonai Starai?
- Aš sakau: „O kodėl jums neparašius antiledyninės knygos?“

Jis, aišku, norėjo pasakyti, kad karai niekadosis neišnyks, kad jų neįmanoma sulaikyti – kaip ir ledynų. Aš irgi taip manau.

O jeigu ir nustotų kaip ledynai slinkę karai, nuo giltinės vis tiek niekas nepabėgs.

Kai buvau kiek jaunesnis ir kūriau savo garsiąją knygą apie Dresdeną, pasiprašiau į svečius pas vieną fronto draugą, Bernardą V. O’Heirį. Jis apygardos prokuroras, gyvena Pensilvanijos valstijoje. Aš – rašytojas, gyvenu Kodo kyšuly. Kare mudu buvom pėstininkai žvalgai, eiliniai. Visiškai nesitikėjom po karo prasigyvensią, o prasikūrėm abu gana neblogai.

Suieškoti jį užsakiau Belo telefono kompanijai. Telefonistės tą puikiai sugeba. Man, žinot, kartais naktimis užaina tokie alkoholiniai-teologiniai priepuoliai. Aš pasigeriu, ir žmona išeina į kitą kambarį, nes man iš burnos trenkia ipritu bei rožėmis. O tada labai santūriai, mandagiai prašau telefonistę sujungti mane su tuo ar kitu bičiuliu, su kuriuo jau daug metų nepalaikau jokio ryšio.

Šitaip aš susiskambinau ir su O’Heiriu. Jis nedidelis, o aš aukštas. Kariuomenėj mudu pravardžiavo Sprindžiu ir Sieksniu. Mudu ir į nelaisvę drauge paėmė. Pasisakiau telefonu, kas aš toks. Patikėjo išsyk. Jis nemiegojo – skaitė. Namiškiei jo visi buvo sumigę.

– Klausyk, – tariau jam. – Aš rašau tokią knygą – apie Dresdeną. Gal padėtum prisimint smulkmenų? Ar nieko prieš, jei aplankyčiau tave? Išgertume, paplepėtume, prisimintume senus laikus.

Entuziazmo jis neparodė. Atsakė, jog mažai ką prisimenąs. Bet į svečius pakvietė.

– Knygos kulminacija greičiausiai bus vargšo Edgardo Derbio sušaudymas, – pasakiau aš. – Pagalvok: kokia ironija! Sudegina didžiausią miestą, žūsta tūkstančiai žmonių. O čia, griuvėsiuose, amerikietį pėstininkėlį vokiečiai areštuoja už arbatinio pasisavinimą. Ir jį teisia pagal visas taisykles, o paskui baudžiamasis būrys sušaudo.

- Hm, – atsiliepė O’Heiris.
- Tau tokia kulminacija nelabai?
- Aš apie tai nenusimanau, – atsakė jis. – Čia tavo, ne mano sritis.

Kaip kulminacijų, jaudinančių scenų, charakteristikų, nuostabių dialogų, mįslingų nutylėjimų ir konfliktinių situacijų specas, aš daug kartų sudarinėjau apysakos apie Dresdeną planą. Gražiausią, jei ne geriausią, planą sukūriau ant blogosios apmušalų ritinio pusės.

Paėmiau savo dukrelės spalvotus pieštukus – kiekvienam veikėjui kitokios spalvos. Viename ritinio gale buvo pradžia, kitame – pabaiga, o per vidurį – apysakos vidurys. Mėlyna linija kryžiuosi su raudona, paskui su geltona, o geltonoji nutrūko, nes žuvo veikėjas, kurį ta linija simbolizavo. Ir taip toliau. Dresdeno sunaikinimą vaizdavo oranžinių kryžiuoklių ruožas, ir išlikusios gyvos linijos, praėjusios pro jį, vingiavo toliau.

Gale, kur baigėsi visos linijos, plytėjo runkelių laukas prie Elbės Halės užmiesty. Lijo lietus. Karas Europoje jau prieš porą savaitių buvo pasibaigęs. Tūkstančiai mūsų – anglų, amerikiečių, danų, belgų, prancūzų, kanadiečių, žmonių iš Afrikos pietų ir Naujosios Zelandijos, australų – stovėjome išrikiuoti, saugomi rusų kareivių, ir skaičiavome paskutines nelaisvės minutes.

O kitame lauko gale stovėjo tūkstančiai rusų, lenkų, jugoslavų ir taip toliau, saugomi amerikiečių kareivių. Lyjant lietui, vyko apsikeitimas: belaisvis už belaisvį. Mudu su O’Heiriu įsigrūdome į sausakimšą amerikiečių sunkvežimį. O’Heiris nesivežė nė jokių suvenyrų. Šiaip beveik visi ką nors vežėsi. Aš pats turėjau – ir tebe turiu – paradinį Liuftvafės lakūno kardą. Pasiutėlis amerikoniukas,

kurį šioje knygoje vadinu Poliu Lazaru, vežėsi gerą litrą briliantų, smaragdų, rubinų ir taip toliau. Jis jų prisirankiojo Dresdeno rūsiuose nuo lavonų. Nieko nepadarysi.

Vienas kvanktelėjęs anglas, kažkur išbarstęs visus dantis, savo suvenyrą vežėsi drobiniam maišelyje. Tas jo maišelis baigė numygti man kojų pirštus. Kyštels nosį į maišelį ir šnairakiuoja sukinėdamas ploną kaklą, ar kas pavydžiu žvilgsniu nespokso į jo laimikį. O paskui brinkt maišą man ant kojų.

Iš pradžių maniau, kad jis brinks netyčia. Bet, pasirodo, klydau. Jam baisiausiai knietėjo kam nors pasigirti savo turtu, ir jis ryžosi patikėti paslaptį man. Sugavęs mano žvilgsnį, pamerkė akį ir atrišo maišelį. Jame gulėjo paaukuota gipsinė Eifelio bokšto kopija su įmontuotu laikrodžiu.

– Liuks daikčiuks, – pasakė jis.

O paskui mus nuskraidino į Prancūziją, į poilsio stovyklą, ten penėjo šokoladu, pieno kokteiliais ir kitokiais maistingais valgiais, kol mums atsirado poodinis riebalinis sluoksnis. Tada parsiantė į tėvynę, ir aš vedžiau gražią merginą – irgi su poodiniu riebaliniu sluoksniu.

Ir mes susilaukėm vaikų.

Dabar jie visi užaugę, o aš virtau senu pirdyla, skęstančiu prisiminimuose ir cigarečių dūmuose. Esu Jonas Jonsonas, gyvenu Viskonsine, lėtpjūvėj darbuojuosi smagus...

Kartais vėlai naktį, kai žmona nueina miegoti, bandau telefonu paskambinti savo buvusioms merginoms.

– Klausykite panele, ar negalėčiau paskambinti tokiai ir tokiai? Jei neklystu, ji gyvena ten ir ten.

– Deja, pone, sąrašė tokios nėra.

– Nėra tai nėra. Ačiū, panele, ir už tiek.

Ir aš išleidžiu oran šunį arba įsileidžiu į kambarį, ir mudu truputį šnektelime. Aš duodu suprasti, kaip jį myliu, o jis duoda suprasti, kaip myli mane. Jis nesibaido iprito ir rožių kvapo.

– Žinai, ką aš tau pasakysiu, Sendi? – sakau aš šuniui. – Tu geras, Sendi. Gerutis mano.

Kartais įsijungiu radiją ir klausausi, ką šneka Bostonas ar Niujorkas. Smagiai įsikaušęs nepakenčiu muzikinių laidų.

Anksčiau ar vėliau nueinu gulti, ir žmona klausia manęs, kiek valandų. Sakyk jai valandas, ir gana. Kartais nežinau ir atsakau:

– Iš kur aš galiu žinot?

Retsykais prisimenu savo mokslus. Po Antrojo pasaulinio karo truputį studijavau Čikagos universitete. Lankiau Antropologijos fakultetą. Tais laikais mus mokė, kad visi žmonės vienodi. Gal ir dabar taip pat moko.

Dar mokė, kad nėra žmonių juokingų, blogų ar bjaurių.

Tėvas, kai dar buvo gyvas, man sykį pasakė:

– Žinai, nė vienoj tavo knygų nėra piktadario herojaus.

Aš jam atsakiau, kad to mane po karo išmokė universitete.

Studijuodamas antropologiją, aš kartu dirbau kriminalinės kronikos reporteriu garsiojoje Čikagos naujienų agentūroje. Atlyginimo gaudavau dvidešimt aštuonis dolerius per savaitę. Sykį, prisimenu, mane perkėlė iš naktinės pamainos į dienių, todėl dirbau šešiolika valandų be pertraukos. Mus finansavo visi miesto laikraščiai, „Associated Press“, „United Press“ ir panašiai. Mes teikdavome informaciją iš teismų, policijos komisariatų, gaisrinių, Mičigano

ežero gelbėjimo tarnybos stočių ir panašiai. Su finansuojančiomis įstaigomis mus jungė pneumatinio ryšio vamzdžiai, išvedžioti po miesto gatvėmis.

Reporteriai telefonu pranešdavo apie atsitikimus žurnalistams – šie sėdėdavo užsidėję ausines ir viską užrašydavo ant mimeografo vaškytinių. Užrašus padaugindavo, sukišdavo į aksomu išklotus patronus, ir juos prarydavo pneumatiniai vamzdžiai. Iš visų reporterių ir žurnalistų pačios kietaširdiškiausios buvo moterys, stojusios dirbti vietoj vyrų, pašauktų į kariuomenę.

Savo pirmąjį pranešimą aš kaip sykis ir padiktavau telefonu vienai iš tų beširdžių bobšių. Apie tokį vyruką, buvusį kareivį, kuris dirbo viename administraciniame pastate liftininku. Senoviško lifto durys pirmame aukšte buvo išpintos geležiniais ornamentais: raitosi geležinė gebenė, ant geležinės šakelės tupi dvi geležinės papūgėlės.

Šitas buvęs kareivėlis sumanė nusileisti į pusrūsį. Uždarė duris ir leisis, tačiau užsikabino jungtusių žiedu už tų ornamentų. Ir jis pakibo ore, kabinos grindys smuko jam iš po kojų, o lubos sutrėškė. Nieko nepadarysi.

Žodžiu, aš pranešiau apie tai telefonu, ir moteriškė, kuri turėjo paruošti žinutę, klausia mane:

– O ką sakė jo žmona?

– Ji dar nežino, – atsakiau. – Tai ką tik atsitiko.

– Paskambinkit jai – ką ji sakys.

– Kaip?

– Prisistatykit, kad jūs kapitonas Finas iš policijos. Sakykit, jog turit liūdną žinią. Papasakokit, kas atsitiko, ir žiūrėkit, ką ji sakys.

Aš taip ir padariau. Ji pasakė tai, ko ir buvo galima laukti. Kad turi mažą vaiką. Ir taip toliau.

Kai grįžau į agentūrą, žurnalistė paklausė mane, kaip atrodė tas vyrukas, kai jį sutrėškė. Nupasakojau.

– Ar jums nepasidarė bloga? – paklausė ji. Valgė šokoladuką „Trys muškietininkai“.

– Ką jūs, Nense! – atsakiau. – Kare esu matęs ne tokių vaizdelių.

Jau tada buvau apsiskelbęs, kad rašau knygą apie Dresdeną. Tuo laiku apie tą antskrydį Amerikoje buvo mažai žinoma. Nedaugelis amerikiečių žinojo, jog jis buvo baisėsnis, sakysim, už Hirosimos subombardavimą. Aš irgi nežinojau. Apie tai tada nieko neskelbė.

Sykį pobūvyje aš prasitariau vienam Čikagos universiteto profesoriui, kad mačiau tą antskrydį ir kad ketinu parašyti apie tai knygą. Profesorius priklausė vadinamajam Visuomeninės nuomonės tyrimo komitetui. Ir jis ėmė postringauti apie koncentracijos stovyklas ir kaip vokiečiai iš nužudytų žydų riebalų virė muilą ir liejo žvakes, ir taip toliau.

Ką aš jam galėjau atsakyti? Tik tiek:

– Žinau. Žinau. Žinau.

Per Antrąjį pasaulinį karą visi smarkiai sužiaurėjo. Ir aš ėmiau dirbti Skenektadyje (Niujorko valstija) „General Electric“ kompanijos Ryšių su visuomene skyriuje ir įstojau į savanorių gaisrininkų būrį Alploso kaime – ten nusipirkau savo pirmąjį namą. Mažai esu gyvenime sutikęs tokių kietaširdžių tipų kaip mano buvęs viršininkas. Jis buvo tarnavęs papulkininkiu Baltimorės karo akademijos Ryšių su visuomene skyriuje. Man dirbant Skenektadyje, jis įstojo į Olandų reformatų bažnyčią, o ji pasižymi ypatingu griežtumu.

Jis mėgdavo patraukti mane per dantį, kodėl aš ne karininkas, lyg būčiau kuo prasikaltęs.

Mudviem su žmona iširpo poodinis riebalinis sluoksnis. Mums prasidėjo liesi metai. Draugavom su daugybe liesų buvusių kareivių ir jų liesų žmonių. Simpatingiausi iš skenektadiškių buvusių kareivių, maloniausi, linksmiausi ir labiausiai nekenčiantys karo man atrodė tie, kurie buvo tikrai uostę parako.

Anuomet aš parašiau laišką Oro pajėgoms, prašydamas smulkesnės informacijos apie Dresdeno antskrydį: kas pasirašė įsakymą, kiek dalyvavo lėktuvų, kam to reikėjo, ką tai davė ir taip toliau. Man atsakė žmogus, kuris, panašiai kaip ir aš, dirbo Ryšių su visuomene skyriuje. Girdi, labai gaila, tačiau toji informacija kol kas esanti karinė paslaptis.

Aš perskaičiau žmonai jo laišką ir tariau:

– Paslaptis? Dieve mano, nuo ko slepiama?

Anuomet mes save vadinom Suvienytojo Pasaulio federalistais. Kas mes dabar – nežinau. Gal telefonistai? Labai daug plepam telefonu – bent jau aš, ypač vėlai naktimis.

Praėjus porai savaitių po pašnekesio su fronto draugu Bernardu V. O’Heiriu, aš tikrai nuvykau jo aplankyti. Tai buvo kokiais 1964 metais – žodžiu, kai Niujorke paskutinį kartą vyko pasaulinė mugė. *Eheu, fugaces labuntur anni.** Esu Jonas Jonsonas... Keikė dėdė savo slieką...

* Vai slenka bėga... baikštūnai metai. (Eilutė iš Horacijaus, H. Zabulio vertimas)

Nuvažiavau pas O’Heirį su dviem mergaičiukėm: su savo dukrele Nense ir jos geriausia drauge Alisona Mičel. Jos iki tol niekur nebuvo išvažiavusios iš Kodo kyšulio. Kai pamatėm upę, sustabdžiau mašiną, ir jiedvi susimąščiusios stovėjo ant kranto ir žiūrėjo į vandenį. Jos pirmą kartą matė jį tokį ilgą, siaurą ir nesūrų. Tai buvo Hadsonas. Vandeny matėm karpių. Didelių – sulig atominiais povandeniniais laivais.

Dar matėm krioklius – vandens srautus, krintančius nuo uolų į Delavero slėnį. Tokia daugybė nematytų dalykų, tačiau pasižiūrėjai – ir reikia važiuoti toliau, kiekvieną kartą reikia važiuoti toliau. Mergaitės vilkėjo baltomis išveiginėmis suknutėmis ir avėjo juodais išveiginiais bateliais, kad visi matytų, kokios jos abi gražios.

– Laikas, – sakau, – važiuoti, mergytės. – Ir važiuojam toliau.

Ir nusileido saulė, ir mes pavakarieniavom italų restoranėly, o paskui aš pasibeldžiau į paradines dailaus Bernardo V. O’Heirio mūriuko duris. Rankoje tartum vakarienės skambalu mosavau airiško viskio buteliu.

Susipažinau su jo puikia žmona Mere – jai ir dedikuoju šią knygą. Dedikuoju ją ir Dresdeno taksistui Gerhardui Miuleriui. Merė O’Heir – diplomuota medicinos seselė, o tai tinkamiausia profesija moteriai.

Merė pasigrožėjo mano atsivežtomis mergaičiukėmis, supažindino su savo vaikais ir visus juos nusiuntė į viršų žaisti ir žiūrėti televizoriaus. Ir tik vaikams išėjus pajutau: arba aš pats nepatikau Merėi, arba jai kažkuo nepatiko visas vakaras. Laikėsi mandagiai, bet šalta.

– Tamstų jaukus namukas, – pasakiau aš. Namukas jų tikrai jaukus.

– Aš jums paruošiau, kur galėsit pasišnekėti, ten niekas netruklys, – pasakė ji.

– Puiku, – atsakiau aš, įsivaizduodamas oda aptrauktus fotelius prie židinio plokštėmis išmuštame kambaryje, kur du seni kareiviai galės išgerti ir pasišnekučiuoti. O jinai nuvedė mus į virtuvę. Prie stalo baltu porcelianiniu viršumi stovėjo dvi paprastos kėdės. Atsispindėdama nuo stalo paviršiaus, akis rėžė dviejų šimtų vatų lemputės šviesa. Merės paruošta tikra operacinė! Pastatė tik vieną taurelę – man. Paaiškino, kad jos vyras nuo karo metų negalįs gerti stiprių gėrimų.

Susėdom. O’Heiris atrodė sutrikęs, tačiau man nesakė, kas kliūva. Galva neišnešė, kuo galėjau taip neįtikti Merai. Buvau vedęs. Neišsiskyres. Ne girtuoklis. Per karą nebuvau iškrėtęs jos vyrui jokios šunybės.

Jinai įsipylė kokakolos, su didžiausiais trenksmais balzginio ledo vonelę nerūdijančio plieno kriauklėje. Paskui išėjo į kitą namo galą. Bet ir ten nepasėdėjo ramiai. Vaikščiojo iš kambario į kambarį, trankė duris, net stumdė baldus, liedama pyktį.

Aš paklausiau O’Heirį, ką bloga pasakiau ar padariau, kad ji taip širsta.

– Nieko, nieko, – atsakė jis. – Neimk į galvą. Tu čia niekuo dėtas. Gražu, kad ramino. Bet melavo. Kaltas buvau tik aš.

Taigi pabandėme nekreipti dėmesio į Merę ir prisiminti karą. Išmečiau porą taurelių savo atsivežto gėrimo. Kikčiojom, šypčiojom tarytum ką prisimindami, tačiau nė vienas neprisiminėm nieko dora. O’Heiris prisiminė vyruką, kuris Dresdene prieš bombardavimą vienoj vietoj užėjo daug vyno, ir mes gavom vežti jį

namo karučiu. Bet ar verta apie tokius niekus rašyt knygą? Aš prisiminiau du rusų kareivius, kurie buvo apiplėšę laikrodžių fabriką. Jie varėsi arklį traukiamą vežimą, prikrautą laikrodžių. Abu girti, patenkinti. Rūkė didžiausias iš laikraščio susuktas cigaretes.

Tai lyg ir tiek tų prisiminimų. O Merė tebesiautėjo. Galiausiai ji vėl įėjo į virtuvę įsipilti kokakolos. Vėl ištraukė iš šaldytuvo ledo vonelę ir ėmė balzginti ją kriauklėje, nors ledo ir taip užteko.

Paskui ji atsisuko į mane – atseit žiūrėk, kokia aš pikta, ir žinok, kad pykstu ant tavęs! Jos, matyt, visą laiką kalbėtasi su saviimi, ir tai, ką ji pasakė man, buvo tos ilgos kalbos nuotrupa.

– Jūs gi tada buvot vaikai! – tarė ji.

– Atsiprašau?

– Jūs per karą buvot dar visai pienburniai – kaip anie va, kur žaidžia viršuj!

Aš linktelėjau galva – sutinku. Mes tada tikrai buvom kvaili nekalti berneliai, tik vakar atsisveikinę su vaikyste.

– Bet juk šito jūs neparašysit, ar ne? – Tai buvo ne klausimas. Tai buvo kaltinimas.

– Aš... aš dar nežinau, – atsakiau.

– Užtat aš žinau, – pasakė ji. – Jūs pavaizduosit, kad buvot ne vaikai, o tikri vyrai, ir jus vaidins filmuose visokie gražuoliai frenkai sinatros ir džonai veinai ar kiti karą įsimylėję šlykštūs seniai. Ir karas atrodys nuostabus, tai kodėl mums nepakariavus dar ir dar? O kariaus vaikai – kaip tie, kur žaidžia viršuje.

Tuomet aš viską supratau. Ji širdo ant karo. Ji nenorėjo, kad kare žūtų jos ar kieno kito vaikai. Ir ji manė, jog knygos ir filmai iš dalies skatina kariauti.

Todėl aš pakėliau dešinę ranką ir prisiekiau jai:

– Mere, – pasakiau, – aš nežinau, ar man kada pavyks užbaigti šitą knygą. Parašiau, ko gero, penkis tūkstančius puslapių ir visus išmečiau. Bet jei kada nors ją užbaigčiau, duodu jums garbės žodį: nebus joje vaidmens nei Frenkui Sinatrai, nei Džonui Veinui.

– Ir dar žinot ką? – pridūriau. – Aš ją pavadinsiu „Vaikų kryžiaus žygiu“.

Nuo tos minutės mudu esam draugai.

O’Heiris ir aš baigėm savo prisiminimus apie karą, perėjom į sve-tainę ir ėmėm šnekėtis apie kitką. Mums parūpo smulkiau sužino-ti apie tikrąjį Vaikų kryžiaus žygį, todėl O’Heiris suieškojo tokią knygą „Ypatingi masinės psichozės ir visuotinių iliuzijų atvejai“, parašytą teisės daktaro Čarlzo Makėjaus. Jos pirmasis leidimas pasirodė 1841 metais Londone.

Makėjus buvo nekokios nuomonės apie visus kryžiaus žygius. Dešimčia suaugusiųjų kryžiaus žygių jis bjaurėjosi beveik taip pat kaip ir Vaikų kryžiaus žygiu. O’Heiris garsiai perskaitė štai šitą gražią pastraipėlę:

„Nešališki istorijos puslapiai liudija, kad kryžiuočiai buvo tam-suoliai barbarai, kad juos vedė vien beribis fanatizmas, o jų kelias buvo užlietas krauju ir ašaromis. O riterių romanai šlovina jų pa-maldumą bei didvyriškumą ir ryškiomis, vaizduotę uždegančiomis spalvomis piešia jų dorybes, jų kilniadvasiškumą, amžiną šlovę, kurią jie užsitarnavo, ir didžiulius nuopelnus krikščionybei.“

Paskui O’Heiris perskaitė šit ką:

„Koks gi buvo visų tų kovų rezultatas? Europa paklojo milijo-nines lėšas iš savo iždų ir praliejo kraują dviejų milijonų savo sūnų tam, kad saujelė vaidingų riterių apie šimtą metų valdytų Palestiną!“

Iš Makėjaus sužinojome, kad Vaikų kryžiaus žygis prasidėjęs 1213 metais, kai dviem vienuoliams kilusi mintis Vokietijoje ir Prancūzijoje surinkti armijas vaikų ir parduoti Afrikos šiaurėje į vergiją. Savanoriais vykti į Palestiną užsirašė trisdešimt tūkstančių vaikų. „Tie vaikai, – rašė Makėjus, – aišku, buvo valkatos ir benamiai, kokių knibždėte knibžda dideliuose miestuose, – drąsūs ir viskam pasiruošę.“

Popiežius Inocentas Trečiasis irgi manė, kad jie keliaus į Palestiną, ir tuo žavėjosi. „Šitie vaikučiai budi, kai mes miegam!“ – sušukęs jis.

Dauguma vaikų išplaukė iš Marselio ir maždaug pusė jų nuskendo sudužus laivams. Kita pusė pasiekė Afrikos šiaurę, ir ten juos pardavė į vergiją.

Per nesusipratimą kažkiek vaikų susirinko pasiruošę kelionei Genujoje, bet čia jų netykojo vergų pirkliai. Geri žmonės juos priglaudė, pavalgydino ir maloniai šio to paklausinėjo, o paskui, davę truputį pinigų ir daug patarimų, išsiuntė namo.

– Šaunuoliai genujiečiai! – pasakė Merė O’Heir.

Tą naktį miegojau viename vaikų miegamųjų. O’Heiris ant naktinio staliuko paliko man tokią knygą: Merės Endel „Dresdenas. Istorija, teatrai ir galerija“. Ji išspausdinta 1908 metais, ir įžanga prasideda taip: „Tikimės, kad ši knygutė bus naudinga. Joje bandoma pateikti anglų skaitytojui bendrą apžvalgą, kaip Dresdenas įgijo dabartinį architektūrinį pavidalą, kaip kelių genijų deka pasiekė tokių muzikinės kultūros aukštumų, taip pat atkreipsime skaitytojo dėmesį į tuos nemirtingus meno kūrinius, kurie vilioja į Dresdeno galeriją visus, trokštančius stiprių meninių įspūdžių.“